

مطبوعات و دفاتر قانونی

حمید مقدم فر

۱۳۷۱ است که به موجب آن صاحبان مجله‌ها و روزنامه‌ها مکلف به نگهداری دفاتر مذکور شده‌اند.

دفاتر قانونی چیست؟

مطابق قانون مالیاتهای مستقیم (۱) دفاتر قانونی از نظر مائیتی عبارت است از دفتر روزنامه (اعم از نقدی یا غیر نقدی) و دفتر کل موضوع قانون تجارت و یا دفاتر مخصوصی که وزارت امور اقتصادی و دارایی به عنوان دفتر مشاغل (دفتر در آمد و هزینه) تهیه و در دسترس مودیان قرار می‌دهد. در آئین‌نامه نحوه تنظیم و نگاهداری دفاتر (۲) در تعریف دفاتر قانونی

هر روزنامه یا مجله باید دفاتر محاسباتی پلمب شده بر طبق قانون تهیه و کلیه مخارج و در آمد خود را در آن ثبت کند ... (قسمت صدر ماده ۲۰ قانون مطبوعات، مصوب سال ۱۳۶۴).

دفاتر محاسباتی پلمب شده چیست و نسبت به مؤسسات مطبوعاتی چه آثار حقوقی بر آن مترتب است؟ مقاله حاضر به بحث در این زمینه می‌پردازد.

دفاتر محاسباتی پلمب شده مورد نظر قانون مطبوعات در واقع همان دفاتر قانونی مقرر در بند ۹ ماده ۹۶ قانون مالیاتهای مستقیم مصوب سال

آمده است: دفاتر قانونی مشمول این آئین نامه عبارت است از کلیه دفاتر روزنامه و کل اعم از مشترک یا جدا از یکدیگر که به فارسی تحریر و قبل از ثبت هر گونه معامله در آن مطابق مقررات مواد ۱۱ و ۱۲ قانون تجارت مصوب سال ۱۳۱۱ از طرف نماینده اداره ثبت اسناد امضاء و پلمب شده باشد.

دفاتری که در قانون تجارت برای تجار پیش بینی شده دفاتر تجاری نام دارد. این قانون تعریفی از دفاتر تجاری نکرده است و فقط ماده ۶ آن هر تاجری را مکلف کرده است دفاتر ذیل و یا دفاتر دیگری را که وزارت دادگستری به موجب نظامنامه قائم مقام این دفاتر قرار دهد داشته باشد: ۱- دفتر روزنامه ۲- دفتر کل ۳- دفتر دارایی ۴- دفتر کپی.

به طور کلی با بررسی تعریفهای فوق می توان گفت که دفاتر قانونی مورد نظر قانون مطبوعات عبارت است از دفتر روزنامه و دفتر کل که مطابق مواد ۱۱ و ۱۲ قانون تجارت مصوب سال ۱۳۱۱ تهیه و پلمب شده باشد.

دفتر روزنامه: دفتری است که اشخاص حقوقی یا حقیقی کلیه عملیات مالی و پولی خود را اعم از خرید و فروش و دیون و مطالبات و ظهرنویسی و هر گونه فعالیتی که ایجا دین یا طلب کند و سایر عملیات محاسباتی که طبق اصول حسابداری و عرف متداول دفترداری در پایان دوره مالی بر تنظیم حساب سود و زیان و ترازنامه لازم است بلا استثنا به ترتیب تاریخ وقوع در آن ثبت کنند. (۳)

دفتر کل: دفتری است که کلیات عملیات ثبت شده در دفتر یا دفاتر روزنامه برحسب سر فصل یا کد گذاری حسابها در صفحات مخصوص آن ثبت می شود به ترتیبی که نتیجتاً تنظیم حساب سود و زیان و ترازنامه از آن امکان پذیر باشد. (۴)

نحوه تهیه و تحریر دفاتر قانونی

الف: تهیه دفاتر قانونی: ماده ۲۰ قانون مطبوعات تأکید دارد که دفاتر محاسباتی پلمب شده بر طبق قانون تهیه شود. برابر ماده ۲ آئین نامه نحوه تنظیم و نگاهداری دفاتر نیز تهیه دفاتر قانونی باید مطابق مواد ۱۱ و ۱۲ قانون تجارت صورت گیرد. بنابراین دفاتر قانونی مورد استفاده در مؤسسات مطبوعاتی هم به شیوه مقرر در قانون تجارت تهیه خواهد شد بدین ترتیب که دفاتر روزنامه و کل قبل از استفاده توسط نماینده اداره ثبت امضا شده و متصدی امضا مکلف است صفحات دفتر را شماره و در صفحه اول و آخر هر دفتر مجموع عدد صفحات را با تصریح به اسم و رسم صاحب دفتر بنویسد و با قید تاریخ با مهر سربی آن را پلمب کند. لازم است کلیه اعداد حتی تاریخ با تمام حروف نوشته شود. همچنین باید برای هر سال دفاتر جدیدی طبق قانون تهیه و مورد استفاده قرار داد.

ب. نحوه تحریر دفاتر: صاحبان روزنامه ها و مجله ها کلیه عملیات مالی و پولی و سایر عملیات محاسباتی را بدون استثنا باید در همان روز انجام در دفتر روزنامه ثبت کنند و کلیه عملیات ثبت شده در دفتر روزنامه نیز هر ماه باید حداکثر تا پانزدهم ماه بعد به دفتر کل نقل شود.

اعمال زیر در دفتر نویسی ممنوع است: (۵)

قلم زدن مندرجات دفتر روزنامه و کل و بین سطور و حاشیه نوشتن آنها - تراشیدن و پاک کردن مندرجات دفاتر روزنامه و کل.

- جای سفید گذاشتن در هر صفحه که بیش از حد معمول باشد و

همچنین سفید ماندن تمام یک یا چند صفحه از دفاتر روزنامه در اثنا عملیات.

- محو کردن مندرجات دفتر روزنامه یا کل با وسایل شیمیایی و نظایر آن.

- بستنکار شدن حسابهای نقدی و بانکی.

اعتبار قانونی دفاتر روزنامه و کل

دفاتر روزنامه و کل در صورتی که طبق مقررات تهیه و تحریر شوند در مواردی سندیت و اعتبار قانونی خواهند داشت که عمده ترین آنها به قرار ذیل است:

الف. از نظر اثبات حق: دفاتر روزنامه و کل در صورتی که مطابق مقررات قانون تجارت تهیه و تنظیم شود برای تجار سندیت دارد و آنان برای احقاق حق در دادگاهها می توانند به دفاتر خود به عنوان سند و دلیل استفاده نمایند.

آیا دفاتر قانونی مجله ها و روزنامه ها هم از چنین اعتباری برخوردار هستند؟ برای روشن شدن موضوع ذکر دو نکته ضروری است:

۱- به تصریح ماده ۱۴ قانون تجارت و ماده ۱۲۹۷ قانون مدنی دفاتر قانونی وقتی سند و دلیل محسوب می شود که:

اولاً. دفاتر مطابق مقررات قانون تجارت تنظیم شود.

ثانیاً. دعوی یا اختلاف بین تجار باشد.

ثالثاً. اختلاف ناشی از معاملات و محاسبات تجاری باشد.

۲- تاجر کسی است که شغل معمولی خود را معاملات تجاری که در ماده ۲ قانون تجارت تصریح شده قرار دهد.

از آنجا که صاحبان مجله ها و روزنامه ها تاجر محسوب نمی شوند و شغل آنان نیز مشمول هیچ یک از معاملات و عملیات تجاری مقرر در ماده ۲ قانون تجارت (۶) نیست بنابراین می توان نتیجه گرفت که دفاتر قانونی برای صاحبان مؤسسات مطبوعاتی از نظر اثبات حق در دادگاهها فاقد سندیت است.

ب. از نظر قوانین و مقررات مالیاتی: دفاتر قانونی در مطبوعات از نظر تشخیص در آمد صاحبان آنها دارای اعتبار است و به همین علت ماده ۹۶ قانون مالیاتهای مستقیم، صاحبان مجله ها و روزنامه ها را مکلف به نگهداری دفاتر قانونی کرده است.

در مورد سایر اشخاص حقیقی مذکور در همان ماده و یا تجار نیز این اعتبار وجود دارد.

در صورتی که دفاتر قانونی طبق مقررات مربوطه تهیه نشود حسب مورد موجب تعلق جریمه حداکثر تا معادل ده درصد مالیات متعلق و در صورت عدم شمول مالیات یا در صورتی که ده درصد مالیات متعلق بیش از یکصد هزار ریال نباشد حداکثر تا یکصد هزار ریال یا عدم قبول دفاتر به عنوان دفاتر قانونی خواهد بود. (۷) در صورت رد دفاتر یا عدم ارائه آنها به مأمور تشخیص (۸) نیز در آمد صاحبان مؤسسات مطبوعاتی از طریق علی الرأس مشخص خواهد شد. (۹) البته طبق تبصره ماده ۹۸ قانون مالیاتهای مستقیم در موارد رد دفاتر قانونی هرگاه طبق اسناد و مدارک ابرازی یا به دست آمده امکان تعیین در آمد واقعی مؤدی وجود داشته باشد حوزة

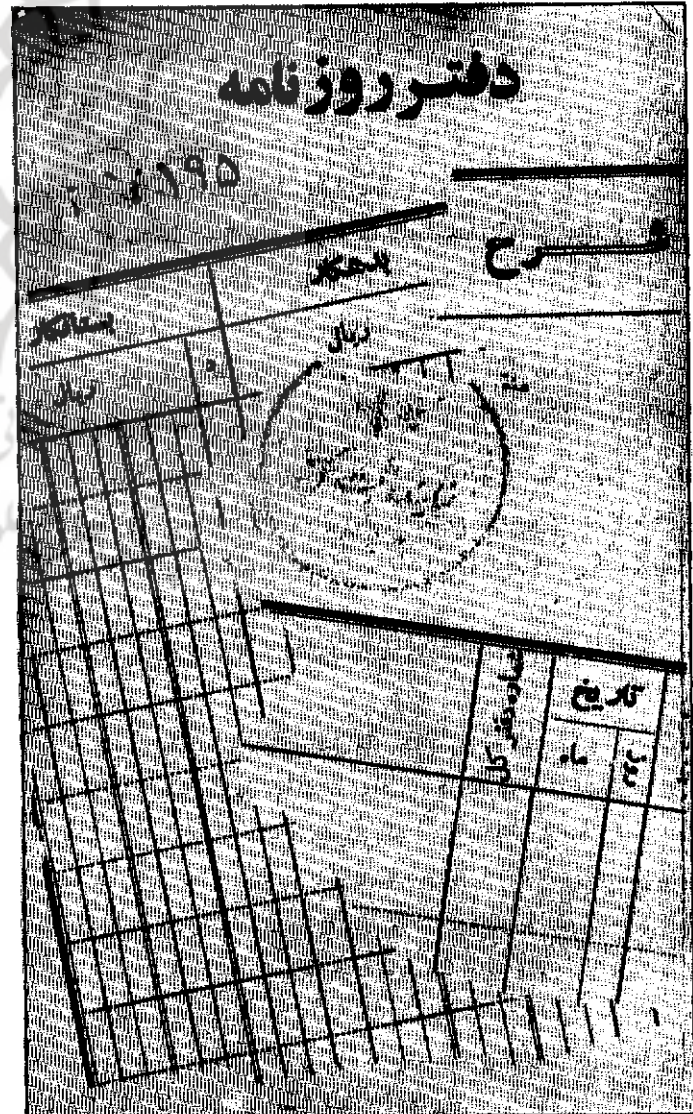
مالیاتی مکلف است در آمد مشمول مالیات را بر اساس رسیدگی به اسناد و مدارک مزبور یا دفاتر حسب مورد تعیین نماید.

ج. از نظر ورشکستگی: دفاتر روزنامه و کل از نظر ورشکستگی در مورد تجار مؤثر است، با این توضیح که تاجر ورشکسته در صورت نداشتن دفاتر تجاری یا ناقص و بی ترتیب بودن آنها ممکن است ورشکسته به تقصیر اعلان شود. اما از این نظر وجود دفاتر قانونی در مؤسسات مطبوعاتی تأثیری ندارد، زیرا همان طوری که قبلاً گفته شد صاحبان مؤسسات مطبوعاتی از نظر قانون تجارت تاجر محسوب نمی شوند و به شغل تجاری نیز اشتغال ندارند، بنابراین ورشکستگی در مورد آنان هم صدق نمی کند تا از مزایای دفاتر قانونی در این خصوص بهره مند گردند.

بازرسی دفتر قانونی

برابر قسمت اخیر ماده ۲۰ قانون مطبوعات، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی هر وقت لازم بداند می تواند دفاتر مالی مؤسسات مطبوعاتی را بازرسی نماید. این ماده علت بازرسی، نحوه آن و اختیارات بازرسان را مشخص نکرده است.

ماده ۱۸۱ قانون مالیاتهای مستقیم مصوب سال ۱۳۷۱ و تبصره ذیل آن نیز به وزارت امور اقتصادی و دارایی اختیار داده که هیئت‌هایی مرکب از سه

نفر را جهت بازدید و کنترل دفاتر قانونی اعزام نماید. هیئت‌های اعزامی می توانند حسب تجویز وزارت امور اقتصادی و دارایی کلیه دفاتر و اسناد و مدارک مالی مؤسسات مطبوعاتی و دیگر مؤذیان مالیاتی را اعم از اینکه مربوط به سال مراجعه یا سنوات قبل باشند مورد بازرسی قرار دهند. این بازرسی‌ها به منظور نظارت بر اجرای قوانین و مقررات مالیاتی صورت می گیرد.

تشویقات و جرائم مالیاتی با توجه به دفاتر قانونی

در مورد تشویقات چنانچه طی سه سال متوالی دفاتر قانونی صاحبان مؤسسات مطبوعاتی مورد قبول قرار گرفته باشد به شرط پرداخت به موقع مالیات، معادل پنج در صد اصل مالیات سال مذکور علاوه بر استفاده از دیگر مزایای مقرر به عنوان جایزه خوش حسابی در حساب آنان منظور خواهد شد.

در مورد جرائم مالیاتی، به موجب ماده ۱۹۳ قانون مالیاتهای مستقیم عدم ارائه دفاتر قانونی مشمول جریمه‌ای معادل بیست درصد مالیات و رد دفتر مشمول جریمه‌ای معادل ده درصد مالیات است. مطابق ماده ۲۰۱ همان قانون نیز هر کسی به قصد فرار از پرداخت مالیات از روی علم و عمد به دفاتر قانونی بر خلاف حقیقت تهیه یا تنظیم شده، استفاده نماید به حبس از سه ماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

● پی نویسیها:

۱. ماده ۹۵ قانون مالیاتهای مستقیم مصوب ۱۳۷۱
۲. ماده ۲ آیین نامه نحوه تنظیم و نگاهداری دفاتر مصوب ۱۳۵۲ وزارت دارایی
۳. ماده ۳ همان آیین نامه
۴. ماده ۴ همان آیین نامه
۵. ماده ۱۶ همان آیین نامه
۶. طبق ماده ۲ قانون تجارت، معاملات تجاری از قرار ذیل است:
خرید یا تحصیل هر نوع مال منقول به قصد فروش - تصدی به حمل و نقل - هر قسم عملیات دلانی یا حق العمل کاری و یا عاملی - تأسیس و بکار انداختن هر قسم کارخانه - تصدی به عملیات حراجی - تصدی به هر قسم نمایشگاههای عمومی - هر قسم عملیات صرافی و بانکی - معاملات بروانی - عملیات بیمه بصری و غیر بصری - کشتی سازی و خرید و فروش کشتی و کشتیرانی داخلی یا خارجی.
۷. تبصره یک ماده ۹۵ قانون مالیاتهای مستقیم مصوب ۱۳۷۱
۸. ماوراء تشخیص مالیاتی عبارتند از: کمک ممیز مالیاتی، ممیز مالیاتی، سرممیز مالیاتی و ممیز کل مالیاتی.
۹. ماده ۹۷ قانون مالیاتهای مستقیم مصوب ۱۳۷۱

منابع و مأخذ

۱. اصول جدید دفتر داری دو بیل و حسابداری عالی، سوچهر جمشیدی، تهران، آموزشگاه بازرگانی اقتصاد، ۱۳۵۰
۲. حقوق بازرگانی، عبدالحمید اعظمی زنگنه، تهران، برنا، ۱۳۵۳.
۳. حقوق تجارت، حسن سنوده تهرانی، تهران، دهخدا، ۱۳۴۹.
۴. متن کامل قانون تجارت، گرد آورنده محمد امین، تهران، خورشید، ۱۳۷۰
۵. مجموعه قوانین مالیاتی، گرد آورنده غلامرضا جنتی اشرفی، تهران، گنج دانش، ۱۳۶۲
۶. مجموعه قوانین مالیاتهای مستقیم، گرد آورنده غلامحسین دوانی، تهران، آراد، ۱۳۷۱
۷. مجموعه قوانین و مقررات مطبوعاتی، حمیدمقدم، مراغه، روزنامه اوحدی، ۱۳۶۹